

СЛОЖНЫЕ СЛОВА ДРЕВНЕРУССКОГО ЯЗЫКА XII-XIII ВЕКОВ И ЯЗЫКОВАЯ КАРТИНА МИРА ЧЕЛОВЕКА ДРЕВНЕЙ РУСИ

А. А. Кожевникова

Научный руководитель – д.филол.н., профессор *Е. И. Янович*
Белорусский государственный университет

Данная работа представляет собой исследование сложных слов в древнерусском языке XII-XIII вв. Предмет данного исследования - сложные слова, известные в древнерусском языке XII-XIII вв. Результаты данного исследования можно использовать при анализе основных концептов русской культуры XII-XIII вв., при выявлении нравственно-интеллектуальных основ жизни древнерусского человека, при исследовании связей языка и мышления.

В работе представлено комплексное описание сложных слов древнерусского языка с точки зрения функциональной и структурно-семантической. При проведении исследования автор опирался на работы известных лингвистов в области истории языка и в области языкознания (В. фон Гумбольдт, Д. С. Лихачев и др.), а также на работы, посвященные истории и функционированию сложных слов и в истории, и в современном русском языке. Это работы Л. В. Вяткиной, Р. М. Цейтлин и многих других.

Исследование проводилось с помощью описательного, аналитического и описательно-аналитического методов.

Задачи представленной работы: выделить корпус сложных слов в текстах; исследовать словообразовательную структуру композитов и установить способы их образования; проанализировать структурное соотношение и семантическое соответствия древнерусских композитов с компонентами *благ-* и *добр-* и их древнегреческих эквивалентов; оценить участие композитов в формировании языковой картины мира древнерусского человека.

Основные выводы, полученные в ходе исследования, следующие. В древнерусском языке композиты были широко распространены. Модель образования сложных слов (интерфиксальное объединение основ) формировалась в древнерусском языке под влиянием греческого языка. В исследуемых источниках преобладают композиты с первым компонентом *благ-*.

Языковая картина мира, отраженная в текстах Успенского сборника и К. Туровского, представлена набором основных ценностей и приоритетов средневекового русича. Это представления о добре, вере, боге и еретиках, о месте человека в мире. Особенность языковой картины мира К. Туровского заключается в большей её индивидуальности, что свидетельствует об уровне образования и интеллекте автора. Своеобразие своего мировоззрения проповедник выражает, как правило, с помощью индивидуально-авторских композитов.

АСАБЛІВАСЦІ ПРАЦЫ ПЕРАКЛАДЧЫКА З ФРАЗЕЯЛАГІЧНЫМІ АДЗІНКАМІ НА ПРЫКЛАДЗЕ ПЕРАКЛАДУ НАВЕЛ Э. Т. А. ГОФМАНА НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

З.А. Аўдзеі

Навуковы кіраўнік – д.філал.н., дацэнт *Т.І. Шамякіна*
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Стварэнне максімальна адэкватнага перакладу патрабуе ўліку перакладчыкам розных бакоў тэксту арыгінала. Вядомае імкненне перадаць “дух, а не букву”, сфармуляванае М. Лазінскім, ставіць перад перакладчыкам мэту стварэння эстэтычна раўнацэннага твора. Аднак імкненне перадаць “дух” арыгінала не павінна адмаўляць магчымасць паўнацэннай перадачы яго тэксту: яго стылістычных і лінгвістычных асаблівасцяў.

Шматлікія цяжкасці ў працы перакладчыка выклікаюць фразеялагічныя адзінкі, пошук, успрыманне і пераклад якіх ставяць бар’еры пры аналізе тэксту. Услед за іншымі тэарэтыкамі перакладу мы прапануем ў якасці фразеялагічных адзінак разглядаць устойлівыя спалучэнні

слоў, якія не валодаюць вобразнасцю вольнай метафары, а ўспрымаюцца цалкам, і ўлічваюць пры гэтым як прыказкі, прымаўкі, крылатыя словы і афарызмы, так і традыцыйныя катэгорыі фразеялогіі (фразеялагічнае зрашчэнне, фразеялагічнае адзінства, фразеялагічнае злучэнне і фразеялагічны выраз). Такое разуменне фразеялагічнай адзінкі звязана, у першую чаргу, з прынцыпамі працы перакладчыка з ёю.

Важнасць і актуальнасць праблемы абумовілі з’яўленне тэарэтычных прац, прысвечаных перакладу фразеялагічных адзінак, але найбольш глыбокімі і асэнсаванымі здаюцца класіфікацыя і метады даследвання, якія прапанавалі С. Влахаў і С. Флорын у сваёй кнізе “Непереводимое в переводе”. Яны разглядаюць два падыходы да перакладу фразеялагічных адзінак: фразеялагічны пераклад і нефразеялагічны. Першы падыход мае ў сваім арсенале два метады: пошук эквіваленту ў мове перакладу ці выбар аналага. Да фразеялагічнага спосабу перадачы фразеялагічнай адзінкі можна аднесці таксама індывідуальныя эквіваленты, якія стварае сам перакладчык. Таксама вялікі выбар прапаноўвае перакладчыку нефразеялагічны пераклад: лексічны, калькаванне, апісальны пераклад.

У тэкстах беларускага перакладу навел Э.Т.А. Гофмана, таленавіта выкананых В. Сёмухам, мы сустракаем, у першую чаргу, мноства адносных эквівалентаў, якія не толькі перадаюць сэнс нямецкай фразеялагічнай адзінкі, але і характарызуюць стыль аўтарскай мовы, эмацыянальна-экспрэсіўную афарбоўку. Аналагі, як найбольш папулярны ў выкарыстанні спосаб перадачы фразеялагічнай адзінкі, вызначаюць ў большасці выпадкаў выбар перакладчыка. Цікава адзначыць, што ва ўмовах сінаніміі фразеялагічных адзінак, перакладчык павінен зрабіць цяжкі выбар варыянта, які найбольш поўна перадае эмацыянальную афарбоўку, стылістычныя адценні з улікам кантэкстуальнага асяроддзя. Амаль заўсёды ў тэкстах беларускага перакладу вытрымана правіла перадачы фразеялагічнай адзінкі фразеялагічнай адзінкай, якое лічыцца галоўным у практыцы і тэорыі перакладу. Толькі некаторыя фразеялагічныя адзінкі былі перададзены В. Сёмухам метадам нефразеялагічнага перакладу, апісаннем. Больш значнай з’яўляецца іншая адметнасць перакладу: у беларускім тэксце мы часта сустракаем фразеялагічныя адзінкі, якія не маюць у тэксце арыгінала адпаведнікаў.

Беларускі пераклад навел Э.Т.А. Гофмана выконвае сваю асноўную функцыю: зрабіць мастацкі твор іншага моўнага, літаратурнага і культурнага асяроддзя бліжэй больш шырокаму колу беларускіх чытачоў. Абапіраючыся на свой улюбёны спосаб перадачы фразеялагічных адзінак, пошук аналага, В. Сёмуха выкарыстоўвае і іншыя магчымасці перакладу.

ДУХОЎНА-ЭСТЭТЫЧНЫ ІДЭАЛ ФРАНЦІШКА БАГУШЭВІЧА

Н. Л. Бахановіч

Навуковы кіраўнік – к.філал.н., дацэнт *М. В. Хаўстовіч*

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

Вялікі нацыянальны паэт, грамадскі дзеяч, публіцыст, паўстанец 1863 года, выдатная асоба, Францішак Багушэвіч не мог не прыняць удзел ў вырашэнні лёсу простага селяніна. Творчасць паэта вывучаецца ў розных аспектах, аднак, нягледзячы на безліч даследаванняў спадчыны беларускага песняра, амаль няма прысвечаных разгляду духоўна-эстэтычных каштоўнасцей у спадчыне паэта. Таму наша задача -- асвятліць тэму духоўна-эстэтычных каштоўнасцей героя Багушэвіча Мацея Бурачка, Сымона Рэўкі з-пад Барысава, а таксама акрэсліць ідэалы самога аўтара.

Францішак Багушэвіч меў на мэце стварыць у сваіх вершах ідэал селяніна-беларуса, сабраць усё лепшае, уласцівае беларускаму народу і сканцэнтраваць яго ў адным фокусе лінзы, у ім прасочваецца менталітэт беларусаў: любоў, дабрыня, рэлігійнасць, удзячнасць (“Яснавельможнай пане Арышчысе”), гасціннасць (“Сабраўшыся на тры чоўна”). Герой зборнікаў “Дудка беларуская” і “Смык беларускі” – Мацей Бурачок і Сымон Рэўка – гэта па сутнасці адна і тая ж асоба. У пэўных творах герой выходзіць за межы вобраза селяніна, вылучаецца большым разуменнем палітычных і сацыяльных абставін, вышэйшым інтэлектуальным узроўнем. Часам герой – дзеючая асоба, часам – апавядальнік. Аднак памылковым будзе ідэн-